

*Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет
Математичний факультет*

Кафедра: Загальної та прикладної фізики

Лабораторна робота №1

з дисципліни Механіка

Дослідження абсолютно пружнього зіткнення кульок

Студента (ки) _____ курсу, групи _____

_____ (прізвище та ініціали)

Викладач доц. Світанько М. В.

_____ (оцінка, дата, підпис)

м. Запоріжжя – 20__ рік

Мета роботи: дослідження параметрів абсолютно пружнього удару, визначення швидкості звуку в сталі.

1.1 Теоретичні відомості

Закон збереження імпульсу. Імпульс замкнутої системи тіл зберігається з часом. Замкнутою (або ізольованою) називається механічна система тіл, на яку не діють зовнішні сили або їх дія компенсується.

Кінетична енергія механічної системи - енергія механічного руху цієї системи

$$T = \frac{mv^2}{2}$$

Потенційна енергія - механічна енергія системи тіл, яка визначається їх взаємним розташуванням і характером сил взаємодії між ними.

$$П = mgh$$

Потенційна енергія пружньодеформованого тіла:

$$П = \frac{kx^2}{2}$$

Повна механічна енергія системи дорівнює сумі кінетичної і потенційної енергій:

$$E = T + П$$

Закон збереження механічної енергії: У замкненій системі тіл, між якими діють тільки консервативні сили, повна механічна енергія зберігається, тобто не змінюється з часом.

Абсолютно пружній удар - зіткнення двох тіл, у результаті якого в обох взаємодіючих тілах не залишається ніяких деформацій і вся кінетична енергія, яку мали тіла до удару, після удару знову перетворюється на кінетичну енергію.

Для абсолютно пружного удару виконується закон збереження імпульсу і закон збереження кінетичної енергії.

$$\vec{m}_1 v_1 + \vec{m}_2 v_2 = \vec{m}_1 v_1' + \vec{m}_2 v_2'$$

$$\frac{m_1 v_1^2}{2} + \frac{m_2 v_2^2}{2} = \frac{m_1 v_1'^2}{2} + \frac{m_2 v_2'^2}{2}$$

Абсолютно непружний удар - зіткнення двох тіл, у результаті якого тіла об'єднуються, рухаючись далі як єдине ціле.

При не пружному ударі виконується тільки закон збереження імпульсу:

$$\vec{m}_1 v_1 + \vec{m}_2 v_2 = (m_1 + m_2) \vec{v}$$

В процесі зіткнення куль відбувається їх деформація, яка розповсюджується в кулях із швидкістю звуку v_0 .

Швидкість звуку в матеріалі (сталі):

$$V_0 = \left(\frac{5.6R}{k} \right)^{\frac{5}{4}} \quad (1.1)$$

Коефіцієнт k визначається згідно з рисунком 1.1:

$$k = \frac{\Delta \tau}{\Delta x} \quad (1.2)$$

причому величини $\Delta \tau$ і Δx слід вибрати по можливості великими, щоб зменшити похибки обчислення.

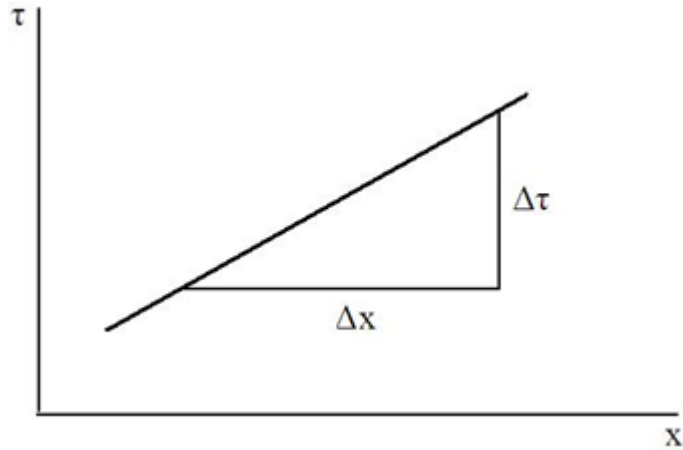

Рисунок 1.1 - Лінеаризована залежність часу зіткнення куль від x

3

1.2 Експериментальна установка

Експериментальна установка складається з двох куль, підвішених на провідних нитках завдовжки l , і частотоміра (рисунок 1.2). Одна з куль відхиляється на кут від положення рівноваги і відпускається.

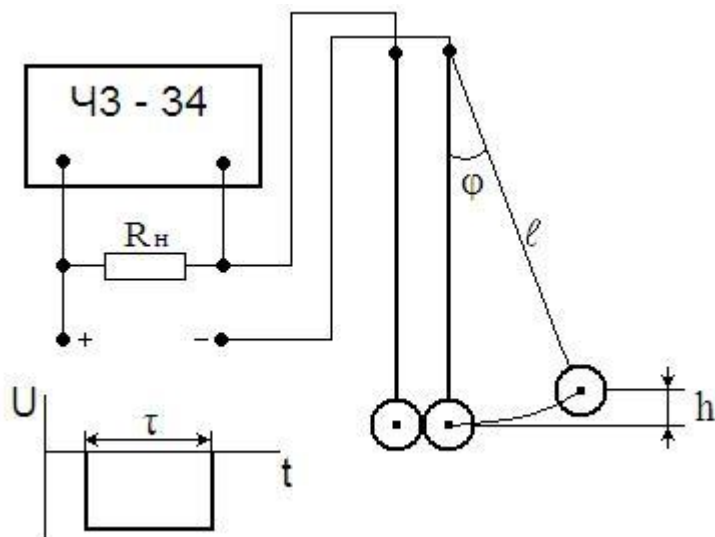

Рисунок 1.2 - Експериментальна установка

Швидкість рухомої кулі можна знайти за законом збереження енергії:

$$V = 2\sqrt{gl} \sin \frac{\varphi}{2} \quad (1.3)$$

Протягом часу зіткнення кулі стикаються одна з одною. Отже, струм в електричному колі, яке замикається контактом між кулями при зіткненні, протікатиме тільки протягом часу зіткнення. Тому на опорі R_H виникає імпульс напруги, тривалість якого дорівнює τ . Тривалість сигналу вимірює частотомір; удар - надзвичайно швидкоплинний процес, тому τ вимірюється в мікросекундах ($1 \text{ мкс} = 10^{-6} \text{ с}$).

1.3 Виконання роботи

1. Три рази заміряти час зіткнення, кожного разу відхиляючи одну кулю на кут $\varphi=2^0$ (дані занести в таблицю)
2. Дослід повторювати, збільшуючи кут відхилення з кроком $\Delta\varphi=2^0$ до максимального кута $\varphi=10^0$ (отримані дані занести в таблицю).

Таблиця 1.1 Результати проведення експерименту

град	τ , мкс	$\tau_{\text{сер}}$, мкс	v , м/с	$x = 1/v^{1/5}$, с/м ^{1/5}
2	930,7			
	940,1			
	958,2			
4	460,5			
	466,01			
	466,28			
6	331,5			
	331,2			
	331,02			
8	330,0			
	329,8			
	329,2			
10	290,6			
	290,02			
	290,8			
L=113 см, R=38 мм				

3. Розрахувати середній час зіткнення τ для дослідів з однаковим кутом φ (отримані данні занести в таблицю).

$$\tau_{\text{сер}} = \frac{\tau_1 + \tau_2 + \tau_3}{3}$$

4. Знайти швидкість куль v при ударі (отримані данні занести в таблицю).

$$V = 2\sqrt{gl} \sin \frac{\varphi}{2}$$

5. Розрахувати для кожного досліду $x = \frac{1}{V^5}$ (отримані дані занести в таблицю)

6. Побудувати графік залежності τ від $x = \frac{1}{V^5}$

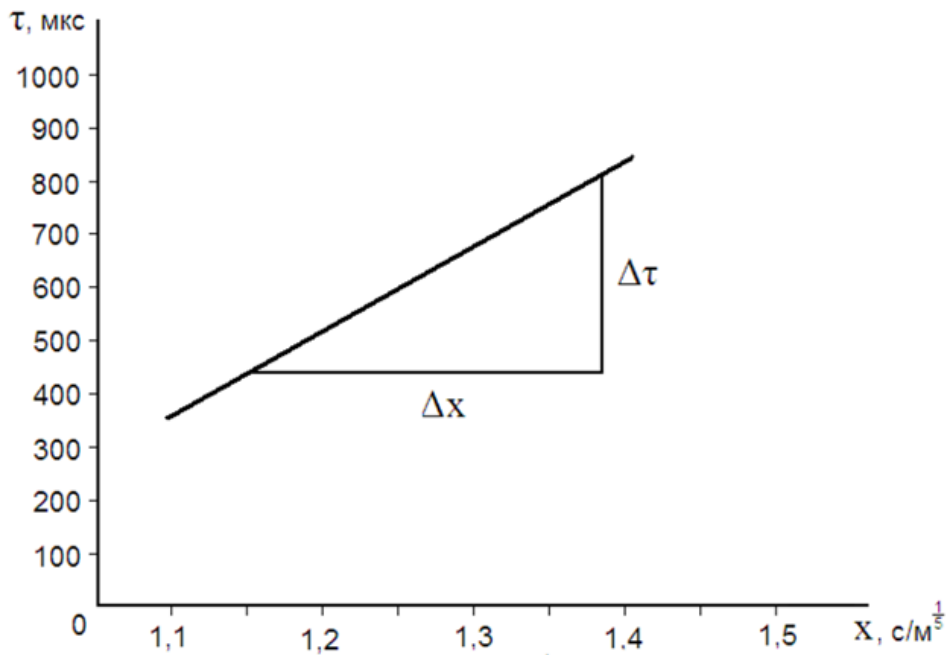

Рисунок 1.3 – Графік відношення середнього часу зіткнення від x

7. Знайти кутовий коефіцієнт $k = \frac{\Delta \tau}{\Delta x}$

8. Знайти швидкість звуку в сталі

$$V_0 = \left(\frac{5.6R}{k} \right)^{\frac{5}{4}}$$

8. Порівняти одержану і табличну величини швидкості звуку в сталі.

Література

1. Цветкова О. В. Курс фізики у визначеннях, прикладах і задачах : навчальний посібник / О. В. Цветкова, В. Г. Єфременко. – Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2018. – 146 с.
2. Конспект з фізики для студентів скороченої форми навчання / О. Крамар. Тернопіль : Центр оперативної поліграфії, 2018. 128 с. URL : <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/27376>
3. Лисенко О. В. Розв'язування задач із фізики: електрика та магнетизм: навчальний посібник. / О. В. Лисенко, Г. А.Олексієнко. Суми, Сумський державний університет, 2017 — 287 с.
4. Фізика : підручник / Андріяшик М. В., Король А. М. К. : НУХТ, 2017. 302 с.
5. Посудін Ю. І. Фізика : Підручник для студентів вищих навчальних закладів- К. : Ліра-К, 2016. 472 с.
6. Чолпан П. П. Фізика. / Підручник / К. : Вища школа, 2004, 567 с.
7. Загальний курс фізики. Зб. задач. / Гаркуша І. П., Горбачук І. Т., Курінний В. П. та ін. За заг. ред. проф. І. П. Гаркуші / К : “Техніка”, 2003. 560с.
8. Світанько М.В. Фізика. Методичні рекомендації до лабораторних занять для здобувачів вищої освіти першого бакалаврського рівня за спеціальністю 153 «Мікро- та наносистемна техніка» освітньо-професійної програми «Мікро- та наносистемна техніка». Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 38 с.